

تأثیر عفت ورزی زوجین در موفقیت ازدواج از منظر آموزه های اسلامی

رقیه رضانی دارابی^۱

چکیده

یکی از مسائل مهم در جوامع اسلامی مسئله عفاف است که به معنای غلبه بر نفس و پاکدامنی می باشد عفاف در زندگی انسان تاثیر فراوانی دارد که رعایت آن موجب سعادت دنیوی و اخروی می شود یکی از مهم ترین تأثیرات آن موفقیت در ازدواج است اما این مسئله به خاطر دغدغه های کنونی نادیده گرفته شده و اعتقادات نادرست جایگزین آن شده است لذا بررسی تأثیر عفاف در ازدواج موفق اهمیت بسیار دارد؛ بنابراین ضرورت ایجاب کرده است تا با جمع اوری اطلاعات به روش کتابخانه ای و پردازش اطلاعات به روش توصیفی ، تبیینی به تاثیر عفاف در ازدواج موفق از منظر آموزه های اسلامی پرداخته شود؛ چراکه هدف از نگارش مقاله حاضر شناخت تأثیر روانشناسی و فقهی عفاف در ازدواج موفق از منظر روایات است. در پژوهش عفاف در ازدواج موفق در بعد روانشناسی همچون آرامش زوجین در زندگی مشترک ، احساس رضایت از زندگی و حسن خلق و در بعد فقهی از جمله تمکین ، حسن معاشرت ، انجام وظایف همسری، مسئولیت پذیری مورد بررسی قرار داده است.

کلید واژه ها: ازدواج، عفاف، آموزه های اسلامی، تمکین، حسن معاشرت .

^۱. طلبه سطح دو حوزه علمیه الزهرا

مقدمه

خانواده، یکی از ضروری‌ترین نهادهای اجتماعی یک جامعه انسانی است و ثبات و استحکام آن در استواری نهادهای دیگر جامعه موثر خواهد بود و بدون تردید، از عوامل مهم در تشکیل و استحکام خانواده، مسئله عفاف است که رعایت آن به دلیل تاثیرات فراوان در زندگی، بر هر فردی واجب است. در این مقاله سعی شده که به تأثیر عفاف بر ازدواج بر اساس آیات و روایات پرداخته شود.

عفت، به معنی پارسایی و آن حالت نفسانی است که انسان را از غلبه ی شهوت بازدارد و تنها به رعایت حجاب محدود نمی‌شود و شامل عفت در کلام و گفتار، عفت در رفتار و حتی نگاه کردن و گوش دادن می‌باشد، که رعایت عفت تاثیرات فراوانی بر زندگی فرد دارد؛ از جمله این تاثیرات موفقیت در ازدواج است. مقصود از موفقیت در ازدواج یعنی زوجین در کنار هم به آرامش رسیده و سبب رشد و تعالی همدیگر در کانون خانواده شوند. و اگر زوجین در مراحل زندگی خود عفت را پیشه کنند ازدواج موفق محقق و در راستای آن استحکام و آرامش خانواده، تمکین زوجه و مواردی از این قبیل به ارمغان می‌آورد که ائمه اطهار در روایات بسیاری، به این موضوع پرداخته‌اند و تأثیر عفاف را در ازدواج بیان کرده‌اند؛ لذا ضروری دیده شد که به این مسئله پرداخته شود و نبود پژوهشی جامع در این باره بیانگر اهمیت موضوع است؛ اگرچه اما مقالات و کتبی مشابه در این باره وجود دارد که می‌تواند مبنای این تحقیق قرار گیرد. از جمله

۱- سیدحسین اسحاقی کتابی با عنوان «مروارید عفاف (کاوشی در حیا غیرت و حجاب)» را در مرکز پژوهش‌های اسلامی صداوسیما در سال ۱۳۸۶ به چاپ رسانیده از نقاط ضعف آن میتوان به عدم توجه به تأثیر عفاف در ازدواج اشاره کرد. وجه تمایز اثر او با این پژوهش در این است که در این پژوهش علاوه بر تعریف حجاب و عفاف، تأثیر آن در زندگی و ازدواج مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲- حسین کریمی در سال ۱۳۷۸ کتابی را به عنوان «خیمه عفاف» نوشته اند. در این کتاب به تأثیر عفاف در ازدواج پرداخته نشده است و این نکته میتواند وجه تمایز اثر او با این پژوهش باشد.

۳- علی محمودی ارسنجانی در سال ۱۳۹۰ کتاب خود را با عنوان (اهمیت حجاب و عفاف و ازدواج در اسلام) در انتشارات امام علی بن ابی طالب در سال ۱۳۹۰ به چاپ رساند در این کتاب

سخنی از تأثیرات عفاف بر جنبه های زندگی علی الخصوص ازدواج به میان نیامده است. و روایاتی در این باره ذکر نکرده اند .

۴-فریده پریوند که پایان نامه ای با عنوان « معنانشناسی عفاف در قرآن و حدی » نوشته اند در این کتاب از تأثیرات عفاف در ازدواج سخنی به میان نیامده که می توان از نقاط ضعف آن به شمار آورد، در این پژوهش سعی بر بیان آثار عفاف در ازدواج براساس روایات خواهد بود. با توجه به آنچه که گفته شد در هیچ یک از آثار نام برده به موضوع تأثیر عفاف در ازدواج بر اساس آموزه های اسلامی پرداخته نشده؛ لذا در پژوهش حاضر تأثیر روانشناسی و فقهی عفاف مورد بررسی قرار گرفته است تا به پرسش تأثیر عفاف در ازدواج از منظر آموزه های اسلامی پاسخ داده شود.

الف) مفهوم شناسی

مفاهیم عفاف و ازدواج تعاریفی دارند که در لغت و اصطلاح به شرح زیر می باشد:

۱) عفاف

عفاف در لغت و اصطلاح تعاریفش به شرح زیر می باشد:

عفاف در لغت عبارت است غلبه بر شهوت^۱، اجتناب از گفتار و افعال بد و در واقع امتناع اختیاری از برآوردن نیاز یا خواسته طبیعی است و عقیف کسی است که متصف به سخن و عمل نیکو باشد^۲. برخی آن را به دوری از محرمات می دانند^۳ طریحی آنرا امتناع ورزیدن از چیزی می داند^۴ عفت و عفاف در روایات، بیشتر بر عفت شکم و فرج اطلاق شده و مراد از آن، بازنگهداشتن آن دو، از شهوات و لذت های حرام، بلکه از مکروهات و مشتهیات؛ اعم از خوردنی، آشامیدنی و روابط نامشروع، و حتی از مقدمات آنها، همچون تحصیل مال حرام، بوسیدن، لمس کردن و نگاه حرام می باشد.^۵

۱. راغب اصفهانی، المفردات، ج ۱، ص ۵۷۳؛ حصول حالة للنفس تمتنع بها عن غلبه الشهوة،

۲. کسنزانی، موسوعة الكسنزان فیما اصطلح علیه أهل التصوف و العرفان، ج ۱۶، ص ۲۸؛ تجنب سىء القول والفعل، امتناع اختیاری عن إرضاء حاجة أو رغبة طبيعية، عقیف: من يتصف بحسن القول والفعل

۳. ابن منظور، لسان العرب، ج ۹، ص ۲۵۳، ص ۲۵۳ الكف عَمَّا لَا يَحِلُّ، قرشی، قاموس القرآن، ج ۵، ص ۱۹

۴. طریحی، مجمع البحرین، ج ۵، ص ۱۰۱؛ عفا عن الشيء ای امتنع عنه فهو عقیف

۵. هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه مطابق مذاهب اهل بیت علیه السلام، ج ۵، ص

و عفاف در اصطلاح به معنی خویشتن‌داری در مقابل خواسته‌های افراطی نسبت به لذات‌های نفسانی و مادی است و در برابر شهوت قرار می‌گیرد؛ یعنی مطیع کردن قوه شهوت در خوردن، خوابیدن و جماع و غیره مطابق با قوه تعقل.^۱ یعنی باید قوه شهوت در خوردن و آمیزش جنسی، مطیع عقل باشد و از چیزی که عقل و شرع نهی کرده، اجتناب نماید و این حد اعتدال در شرع، ستوده شده است

۳. ازدواج

ازدواج یا نکاح در لغت به معنی جمع کردن است. ازدواج، همسر گرفتن مرد یا زن است که به سبب عقد ازدواج همراه با شرایط آن، تحقق می‌یابد.^۲ یعنی مرد و زن هریک همسر یکدیگرند^۳ که این ازدواج و همسری اگر برای مدت معین باشد به آن عقد موقت یا ازدواج موقت و اگر دایمی باشد به آن ازدواج دائم می‌گویند

در اصطلاح ازدواج، عقدی است که به وسیله آن مالکیت و طی با توجه به خود عقد برای شخص حاصل می‌شود.^۴

ب) تأثیر روانشناسی عفاف در ازدواج بر اساس آموزه های اسلامی

عفاف در زندگی مشترک بر اخلاق و روان زوجین اثر گذار است که در ذیل چند اثر روانشناسی عفاف بیان شده است که به شرح زیر است:

۱) آرامش زوجین در زندگی مشترک

یکی از تأثیرهای عفاف در ازدواج بر اساس آموزه های اسلامی آرامش زوجین در زندگی مشترک است.

۱. سید جوادی، دایره المعارف تشیع، ج ۱۱، ص ۳۱۰.

۲. شاهرودی، همان، ج ۱، ص ۳۶۳.

۳. الجوهری، الصحاح، ج ۱، ص ۳۲۰؛ زَوْجُ الْمَرْأَةِ: بعلها. و زَوْجُ الرَّجُلِ

۴. مروج، اصطلاحات فقهی، ص ۵۴۴.

واژه «امنیت» به معنای ایمن شدن، در امان بودن^۱، بی‌ترسی، آرامش و آسودگی است^۲ و وقتی با واژه «روان» همراه گردد، به معنای آسودگی و آرامش روح و روان به کار برده می‌شود، به گونه‌ای که انسان از نظر روحی و روانی در وضعیت آرام و بدون هیچ ترس و بیمی قرار می‌گیرد و در برابر نافرجامی‌های شخصی، خانوادگی، محیطی و اجتماعی و اقتصادی، مانند سلامت و معاش زندگی، دارای اطمینان خاطر می‌باشد^۳.

هر فردی امنیت روانی داشته باشد، هیچ گونه ترس و اضطراب و هراسی ندارد و این حالت سبب می‌شود همیشه در سختی‌ها و مشکلات زندگی با اعتماد به نفس و آرامش کافی به زندگی اش ادامه دهد^۴.

زمانی که زنان با تدبیر و نیروی فطری عاطفه و محبت خویش برای شوهر و فرزندان خویش، کانون پر از مهر و عطوفت و صفا و صمیمیت را آماده نماید و محیطی سرشار از آرامش و آسودگی خاطر فراهم کند، به عنصری ضد آرامش و آسایش و برهم زننده امنیت فکری و روانی خانواده و به دنبال آن اجتماع تبدیل می‌شود.

منتسکیو، حقوقدان و دانشمند نامدار فرانسوی، درباره تأثیر مخرب مخدوش شدن عنصر عفاف در امنیت روانی می‌گوید: «از دست رفتن عفت زنان به قدری تأثیرات بد و معایب و نواقص تولید می‌کند و روح مردم را فاسد می‌سازد که اگر کشوری دچار آن شود، بدبختی زیادی از آن ناشی می‌گردد؛ به همین جهت، قانونگذاران با وجدان، همواره عفت را به زنان توصیه می‌کنند و از آنها وقار و رعایت موازین روانشناسی را توقع دارند^۵».

پس روشن است، اگر زنان به شوهرانشان وفادار بمانند، این وفاداری را شوهرانشان به حد بالاتری به آنها نشان خواهند داد^۶. پس پاکدامنی زن بر مرد از هر داروی آرام‌بخشی اثرش بیشتر و بادوام‌تر خواهد بود. پاکدامنی زن همواره مورد تحسین و تمنای مرد پاک‌طینت قرار گیرد. زنی که عفت و حیا را رعایت می‌کند، در تمامی ادیان و فرهنگ‌های متمدن پیش از اسلام به عنوان

۱. معین، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۳۵۴.

۲. عمید، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۲۷۵.

۳. شایان مهر، دایره المعارف تطبیفی علوم اجتماعی، ج ۱، ص ۸۳.

۴. سلطانی، تکامل در پرتو اخلاق، ج ۱، ص ۱۹.

۵. هاشمی رکاوندی مقدمه ای بر روانشناسی زن، ص ۱۹۸.

۶. مشایخی، پاسداران عفت، ص ۳۰.

ذَنِّبَكَ ، وَ اسْتَأْنَفْ عَمَلَكَ وَ عَمَلِكَ ، وَ مَنْ أَرْضَعَ وَلَدَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى أَجْرَ تَحْرِيرِ رَقَبَةٍ مِنْ وَلَدِ النَّبِيِّ إِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِكُلِّ رَضْعَةٍ ؛ زمانی که زن باردار شود، اجر و پاداش کسی را دارد که با جان و مالش در راه خدا جهاد می کند و زمانی که فرزندش را بزاید، به او گفته می شود، خدا گناه تو را آمرزید کار و عمل از سر گیر، و زمانی که کودکش را شیر می دهد، خداوند متعال برای هر شیر دادنی، ثواب آزاد کردن بنده از فرزندان اسماعیل پیغمبر علیه السلام را به او می دهد.^۱» بنابراین همسران موظف هستند وظایفشان را در مقابل یکدیگر به درستی به جای آورند تا در زندگی مشترک به مشکل برخورد نکنند.

۴) مسئولیت پذیری

یکی دیگر از تأثیرات عفاف در ازدواج بر اساس آموزه های اسلامی مسئولیت پذیری است. ارزش هایی که جزو معیارهای اساسی یک ازدواج محسوب می شود، مسئولیت پذیری می باشد. زوج های که مسئولیت پذیر و وظیفه شناس هستند، قابل اعتمادترند؛ زیرا زمانی که بر مسئولیت های مختلف در زندگی مشترک بر عهده می گیرند، این مسئولیت ها آنها را برای پذیرش بیشتر مشکلات و مسائل آماده تر می نماید. مهمترین عواملی که در تأمین سعادت خانواده موثر می باشد، مسئولیت پذیری متقابل همسران است. هر یک از زوجین باید بپذیرند که با قبول زندگی مشترک مسئولیت هایی بر دوش ایشان قرار می گیرد که قبل از تشکیل خانواده چنین مسئولیت هایی را دارا نبودند. این مسئولیت ها بر حسب اختیارات، توانایی ها و شرایط خاص هر یک از زوجین بر عهده آنان قرار می گیرد.^۲

بنابراین مسئولیت پذیری را یک تعهد درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب همه فعالیت هایی که بر عهده اش گذاشته شده است، که از درون فرد سرچشمه می گیرد و عفاف هم در آن تأثیر مهمی دارد که مسئولیت زیر سایه آن شکل می گیرد.

۱. مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۵۲؛

۲. خانی و همکاران، اثر بخشی رویکرد مبتنی بر پذیرش و تعهد بر مسئولیت پذیری و رضایت در زندگی

مشترک، ص ۳

نتیجه

در این تحقیق به بررسی تأثیر عفاف در ازدواج از منظر آموزه های اسلامی پرداخته شد. در ابتدا واژگانی مانند عفاف و ازدواج تعریف شد. عفاف به معنی باز داشتن نفس از رزایل روانشناسی است و ازدواج یعنی پیوند میان دو نفر است. به دلیل تأثیر عفاف در زندگی افراد، علی الخصوص در ازدواج و عدم آگاهی افراد از این تأثیر موضوع فوق الذکر دارای اهمیت فراوان است؛ چراکه هدف از نگارش این پژوهش شناخت روانشناسی و فقهی عفاف در ازدواج است و پژوهشگر به این نتایج دست یافت که عفاف از نظر فقهی موجب میشود که زوجین وظایف همسری خود را به نحو احسن انجام داده و نسبت به وظایف خود مسئولیت پذیر بوده و مسئولیت خود را در اسرع وقت انجام دهد و همچنین اگر زوجه در مراحل زندگی خود عفاف را پیشه نموده باشد از زوج تمکین کرده و دارای حسن معاشرت است و از نظر روانی نیز عفاف سبب آرامش زوجین و احساس رضایت از زندگی می شود و در تمام مراحل زندگی خوش اخلاق بوده و نیکویی اخلاق خود را حفظ کند در نتیجه این عوامل موفقیت در ازدواج را به ارمغان می آورد.

منابع

منابع فارسی:

۱. قران کریم ، ترجمه حسین انصاریان ، قم، پاسدار اسلام، اول، ۱۳۹۹
۲. اسکندری، فریبا، فلسفه اثار حجاب، تهران، دار الحدیث، اول، ۱۳۹۱
۳. امان اللهی، حسن، خانواده و حسن خلق در اسلام ، بی تا، حدیث راه عشق، ۱۳۸۷
۴. پاک نیا، عبدالکریم، عفاف سرچشمه زیبایی، بی جا: نور الزهراء، چاپ اول، ۱۳۹۰. ش.
۵. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۷. ش.
۶. رفیع پور، فرامرز، مقدمه ای بر جامعه شناسی کاربردی، بی جا: شرکت سهامی ، چاپ نهم، ۱۳۹۳. ش.
۷. سلطانی، غلام رضا، تکامل در پرتو اخلاق، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به حوزه علمیه قم، ۱۳۶۴. ش.
۸. سید جوادی ،احمد، دایره المعارف تشیع، تهران، شهید سعید محبی، ۱۳۸۵
۹. صدری، حسن، هنر همسر داری، قم: میراث ماندگار، چاپ چهارم، ۱۳۸۶. ش.
۱۰. عمید، حسن، فرهنگ لغت، تهران ،امیر کبیر، ششم، ۱۳۷۵
۱۱. محمدی نیا، اسدالله، بهشت جوانان، قم: سبط اکبر، ۱۳۷۹. ش.
۱۲. محمودی، علی، اهمیت حجاب و عفاف و ازدواج در اسلام، قم: امام علی، ۱۳۹۰. ش.
۱۳. مروج، حسین، اصطلاحات فقهی، قم، بخشایش، اول، ۱۳۷۹
۱۴. مشایخی، مهدی، پاسداران عفت، قم: شفق، ۱۳۵۲. ش.
۱۵. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۹. ش.
۱۶. نریمانی، سید محسن، تاثیر عفاف بر روابط زناشویی، تهران ، غدیر، بی تا
۱۷. هاشمی رکاوندی، سید مجتبی، مقدمه ای بر روان شناسی زن، قم: شفق، ۱۳۷۰. ش.
۱۸. هاشمی شاهرودی، محمود، فرهنگ فقه مطابق مذاهب اهل بیت علیه السلام، قم ، مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیه السلام، ۱۳۹۲

منابع عربی :

۱۹. ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، بیروت: دار صادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ ه. ق.
۲۰. الجوهری، ابونصر، **الصحاح تاج اللغة**، بیروت: دار العلم للملایین، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ه. ق.
۲۱. راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد، **المفردات فی کلمات القرآن الکریم**، بیروت: دار القلم، چاپ اول، ۱۴۱۲ ه. ق.
۲۲. صدوق، محمد بن علی، **من لا یحضره الفقیه**، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به حوزه علمیه قم، چاپ دوم، ۱۴۱۳ ه. ق.
۲۳. طریحی، فخرالدین، **مجمع البحرین**، تهران: مرتضوی، ۱۳۶۲ ه. ش.
۲۴. طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن، **مستدرک الوسائل**، بیروت: دار الکتب العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۰ ه. ق.
۲۵. عاملی، حسن بن حسن، **وسائل الشیعه**، تهران: مکتبه الاسلامیه، ۱۳۳۹ ه. ق.
۲۶. کسنزانی، محمد، **کسنزانی، موسوعه الکسنزان فیما اصطلح علیه اهل التصوف و العرفان**، بیروت: دار العامیه، بی تا،
- کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی**، بی جا: دار الکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ه. ق.
۲۷. مازندرانی، ملا صالح، **شرح الکافی**، تهران: المکتبه الإسلامیه، چاپ اول، ۱۳۸۲ ه. ش.
۲۸. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، تهران: وزارت ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۵ ه. ش.
۲۹. محدث نوری، جلال الدین، **شرح غرر و درر تمیمی آمدی**، مترجم: محمد علی انصاری، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۶ ه. ش.
۳۰. نراقی، ملامحمد مهدی، **علم اخلاق اسلامی**، مترجم: سیدجلال الدین مجتبوی، تهران: حکمت، چاپ چهارم، ۱۳۷۷ ه. ش.

مقالات:

۳۱. خانی، فریبا، عابدینی، سحر، اثر بخشی رویکرد مبتنی بر پذیرش و تعهد بر مسئولیت پذیری و رضایت در زندگی مشترک، کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی، ۱۳۸۹، دوره ششم